

Реч уредника...

Пред читаоцима је осма књига Зборника радова са саветовања Архивистичког друштва Србије „Архивска грађа у теорији и пракси“. У њој је објављено 26 радова презентованих на Међународном архивистичком саветовању одржаном 2024. године у Сенти, разврстаних у три тематске целине.

12

Прва целина, под насловом „АКТУЕЛНИ ПРОБЛЕМИ АРХИВСКЕ ТЕОРИЈЕ И ПРАКСЕ“, доноси девет радова аутора Милене Поповић Субић, Александра Бережнова, мр Мирјане Богосављевић, Мирјане Димитријевић, Светлане Перовић Ивовић, др Наташе Димитрић, Душана Жугића и Сенише Домазета, као и коауторски рад Марка Радовановића и др Светлане Стефановић. Аутори се у радовима баве различитим темама. О архивској грађи у електронском облику своја запажања изнела је Миленка Поповић Субић из Архива Војводине. О изазовима, примени и ризицима вештачке интелигенције у архивима размишљали су у својим чланцима мр Мирјана Богосављевић из Државног архива Србије и Александар Бережнов из Историјског архива Краљево. О апликацији за обраду, претрагу и преглед дигитализоване фото-архиве Танјуг информишу нас Марко Радовановић и др Светлана Стефановић из Архива Југославије. Применом електронског пословања у здравственом систему у Србији на примеру Опште болнице у Лексовцу бавила се Мирјана Димитријевић из Историјског архива Лесковац. О етичким нормама у области конзервације и рестаурације културне баштине размишљала је Светлана Перовић Ивовић, конзерватор-саветник Архива Југославије. Новине у примени зелене хемије у области техничке заштите папирне архивске и библиотечке грађе доноси нам др Наташа Димитрић из Библиотеке Матице српске. Неизбежна тема саветовања били су простор и опрема у архивима, о чему овог пута информације, искуства и размишљања износе у својим радовима Душан Жугић из Историјског архива Ужице и Сениша Домазет из Архива Босне и Херцеговине.

На тему „Човек у архиву“ ова свеска Зборника садржи пет радова које потписују Срђан Сивчев, Наташа Милошевић Дулић, МА Елма Дервишбеговић, Видосава Ераковић и Душан Гутеша. Срђан Сивчев из Историјског архива Кикинда писао је о улози архива у локалној заједници и могућностима како она може бити израженија и присутнија. Наташа Милошевић Дулић из Историјског архива Пожаревац отвара нову тему о којој се мало размишља и још мање пише – питању здравља запослених у архивима услед утицаја микроорганизама који се развијају на архивској грађи, односно методама и средствима дезинфекције који су безопасни или мање штетни по људе и архивску грађу. Тему из историје архивистике, биографију Рашида Хајдаревића и његовог доприноса архивистици и османистици, обрадила је МА Елма Дервишбеговић из Историјског архива Сарајево. Историјски преглед едукације архивских радника у Југославији у периоду од 1945. до 1974. године доноси

нам у свом раду Видосава Ераковић из Архива Југославије, док Душан Гутеша, тада запослен у Државном архиву Србије, предочава историјски преглед стицања виших звања у архивској делатности у Србији уводећи нас у проблематику стицања виших звања у архивској делатности данас.

„Извори за економску историју“ наслов је треће теме која је побудила највеће интересовање аутора. На ту тему писали су др Слободан Селинић, др Иван Ристић, Горан Милосављевић, Миљана Ђорђевић, др Драгомир Бонцић, МА Драган Белеслић, др Весна Алексић, Ивана Јовановић, др Соња Јерковић, Амела Бедаковић, мр Александра Пијук Пејчић и ауторски тим др Татјана Кикић и Александра Матић. Аутори су кроз радове у овој тематској целини презентовали архивске изворе за економску историју у 19. и 20. веку. Тако је др Слободан Селинић из Института за новију историју Србије изнео занимљиве детаље из економске историје Србије/Југославије осамдесетих година 20. века и представио архивску грађу о том периоду и теми. Др Иван Ристић, виши научни сарадник и професор историје у Основној школи „Вук Караџић“ у Крушевцу, упознао нас је са важним питањем ратне одштете и репарације Бугарске након Првог светског рата кроз архивску грађу. Горан Милосављевић из Историјског архива Шумадије у Крагујевцу упознао нас је са значајем личног фонда Николе Милићевића Луњевице за проучавање економске историје Србије и уопште утицајем трговачког сталежа на стварање и сазревање државе у 19. веку. Миљана Ђорђевић из Историјског архива Ниш представила је личне фондове у Историјском архиву Ниш који су значајни за проучавање економске историје Србије. Др Драгомир Бонцић из Института за савремену историју предочио је архивску грађу о оснивању и почецима рада Економског факултета у Београду, као најважније установе за образовање економских стручњака у Србији. МА Драган Белеслић из Историјског архива Кикинда приказала нам је своја истраживања о могућностима коришћења пореских књига Великокикиндског привилегованог дистрикта од 1776. до 1814. године за изучавање економских тема. Др Весна С. Алексић, из Института за новију историју Србије представила је архивске фондове и архивску грађу банака као извор за изучавање економске историје Србије и Југославије, а у сличном ритму настављају Ивана Јовановић из Историјског архива Ниш која пише о новчаним заводима у Историјском архиву Ниш и др Соња Јерковић из Народне банке Србије која нас упознаје са архивском грађом Привилеговане народне банке Краљевине Србије. О архивској грађи Трговачке и обртничке коморе за Босну и Херцеговину у периоду 1909–1963. и њеном значају за проучавање економске историје Босне и Херцеговине пише Амела Бедаковић из Историјског архива Сарајево, док мр Александра Пијук Пејчић из истог архива даје на увид архивску грађу фонда Сарајевска пивара 1893–1995. године. Са архивском грађом Агенције за привредне регистре, односно њеним архивом и значајем архивске грађе коју чува за изучавање економске историје, упознаје нас ауторски двојац др Татјана Кикић из Агенције за привредне регистре и Александра Матић из Државног архива Србије.

Кроз радове објављене у осмој свесци Зборника „Архивска грађа у теорији и пракси“ представљају се до сада непознати или мање познати извори за економску историју, али и отварају неке нове архивистичке теме и доносе нова искуства,

промишљања и решења. Рецензије радова и предлог категоризације дали су наши, сада већ дугогодишњи сарадници, историчари, архивски стручњаци и конзерватори: др Љубинка Шкодрић, виша научна сарадница Института за савремену историју и архивски саветник; др Саша Илић, виши научни сарадник и архивски саветник у Народној банци Србије; др Мирослав Новак, ванредни професор на Универзитету *Alma Mater Europaea* у Марибору и архивски саветник Покрајинског архива Марибор; др Јасмина Живковић, архивски саветник у Историјском архиву Пожаревац; мр Вишња Николић и Маја Јокмановић, конзерватори Архива Војводине; Милена Поповић Субић, архивски саветник; Љиљана Дожић, архивски саветник у Архиву Војводине; Милорад Јовановић, архивски саветник Историјског архива „Средње Поморавље“ из Јагодине и Јелена Николић, архивски саветник Историјског архива Београда. Овом приликом им најискреније захваљујем на одличној сарадњи. Редакција у саставу Љиљана Дожић, др Јасмина Живковић, Милорад Јовановић и Горан Милосављевић, удружени са мојом уредничком маленкошћу, водила је ауторе од пријаве рада до финалног објављивања у Зборнику. Нека нам аутори не замере на неизбежним кратким роковима, захтевима и бескрајним корекцијама. Сви смо им захвални на стрпљењу и разумевању. Добар тимски рад, као и посвећеност и отвореност у комуникацији, допринели су да припрема Зборника не буде само велики и одговоран посао, већ и задовољство. Томе је допринела и дугогодишња плодна сарадња са преводиоцем на енглески језик Данијелом Јовановић и лектором Слободаном Николићем којима подједнако захваљујем на посвећености и несебичности. Коначно „паковање“, књига која добро „лежи у руци“ и „пријатна је оку“, заслуга је, шести пут заредом, Зорице Смиловић, архивског саветника Историјског архива Београда.

Зборник у целини, као и сви радови појединачно, биће након штампања доступни и у електронској форми на сајту Архивистичког друштва Србије.

Осмо пут заредом, уз мало кашњење, објављивањем Зборника радова са одржаног саветовања, Архивистичко друштво Србије настоји да континуирано води дијалог у струци, да поставља нова питања и нуди одговоре и резултате истраживања архивиста из земље и окружења. Његовим објављивањем настојимо да дођемо до нових сазнања, да представимо архивску грађу ширем кругу заинтересованих и да актуелизујемо стање и проблеме са којима се архивска струка сусреће не само данас, већ деценијама уназад.

Захваљујем председници Архивистичког друштва Србије Лели Павловић, која је и главна и одговорна уредница публикације, као и Извршном одбору Архивистичког друштва Србије на дугогодишњем поверењу, а Министарству културе Републике Србије на континуираној финансијској подршци у објављивању ове публикације.

У Пожаревцу, 14. новембра 2025.

Слободанка Цветковић, уредник